E-ISSN : 2181-4341
https://wordlyknowledge.uz
IMPACT FACTOR(SJIF) : 3,934

УДК: 371.035.2:42

ТИББИЁТ ИНСТИТУТЛАРИДА ИНГЛИЗ ТИЛИ АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАРИДА ЎҚИШ ВА ЁЗИШ ТЕХНИКАЛАРИНИ ЎРГАТИШДАГИ ҚИЙИНЧИЛИКЛАР

Яхшибоева Гулбахор Ойбек қизи

PhD, ўқитувчи

“Хорижий тиллар” кафедраси

Андижон давлат тиббиёт институти.

Аннотация: Ушбу мақола ўқиш нутқ фаолиятининг бир тури сифатида унинг бошқа турлари билан чамбарчас боғлашини ёритади. Ўқиш ва ёзиш талабаларнинг коммуникатив ва когнитив фаолиятининг энг муҳим турларидан биридир. Ушбу фаолият ёзма қатъий матндан маълумот олишга, ҳамда шу асосида маълумот беришга қаратилган.

Калит сўзлар: Уқиш, ёзиш, фонетик эшитиш, семантик алоқа, коммуникатив мотивация.

Аннотация: В данной статье подчеркивается связь чтения как вида речевой деятельности с другими видами. Чтение и письмо - один из важнейших видов коммуникативно-познавательной деятельности учащихся. Данная деятельность направлена на получение информации из письменного фиксированного текста, а также предоставление информации на его основе.

Ключевые слова: Чтение, письмо, фонетическая аудирование, смысловая связь, коммуникативная мотивация.

Abstract: This article highlights the close connection of reading as a type of speech activity with other types. Reading and writing is one of the most important types of communicative and cognitive activities of students. This activity is aimed at obtaining information from a written fixed text, as well as providing information based on it.

Key words: Reading, writing, phonetic listening, semantic connection, communicative motivation.

Билимлар – одамларнинг ижтимоий–тарихий амалиёти жараёнида тўплаган умумлашган тажрибасидир. Дидактик атама билим таълим мақсадига мувофиқ келадиган, ўзаро бир–бири билан узвий боғлиқ бўлган ахборот(маълумот)лар тизимини ифодалайди [3:55]. Чет тил методикасида билим тушунчаси қамровига нутқда лексика, грамматика ва талаффузни ўзлаштириш ва уларга оид содда қоидаларни билиш киради. Бизнингча, билимнинг бош мезони унинг амалиётга бевосита татбиқ этилишидир. Билим нутқ фаолияти учун ўта зарур бўлган, уни такомиллашиб боришида восита вазифасини бажарадиган омиллардан биридир.

Ўқишнинг шахс тарбиясидаги ўрни беқиёс бўлиб, у том маънода маънавий-маърифий озуқа олиш йўлидаги нутқий фаолият, ҳаракат туридир. Рецептив нутқ фаолияти тури ҳисобланмиш ўқишни ўргатишдан инглиз тилида умумтаълимий мақсад кўзда тутилади. Ўқиш график коддаги ахборотни ундан бутунлай фарқ қиладиган товуш кодига ўтказиш жараёни, ҳарфий белгиларда ифодаланган ёзма нутқий ахборотни идрок этиш ва унинг мазмунини тушуниш, ўзлаштиришга қаратилган нутқий фаолият туридир [2:218]. Ўқиш турли функцияларни бажаради: у чет тилни амалий ўзлаштириш учун хизмат қилади, тил ва маданиятни ўрганиш воситаси, ахборот– маърифий фаолият воситаси ва ўз-ўзини тарбиялаш воситасидир. Маълумки, ўқиш мулоқот фаолиятининг

бошқа турларини ривожлантиришга ёрдам беради. Айнан ўқиш мактаб талабаларини чет тил орқали тарбиялаш ва ҳар томонлама ривожлантириш учун энг катта имкониятларни беради. Е.И.Пассовнинг таъкидлашича, чет тилни ўқитишдан кўзланган мақсад тилни ўрганиш эмас, ёки нутқни “фикрни шакллантириш ва ифодалаш усули” эмас, ҳаттоки нутқ фаолияти турлари – гапириш, ўқиш, тинглаб тушуниш ва ёзишни ўргатиш ҳам эмас, балки, кўрсатилган нутқ фаолияти турларини мулоқот воситаси сифатида ўзлаштиришга қаратилмоғи зарур [1:63].

Дастлабки босқичда терминларни ўқишга ўргатишда талабани тўғри ўқишга ўргатиш, яъни графемаларни овоз чиқариб айтишга, терминларни маъновий боғлаб ажратиб олишга, яъни матн маълумотларини тушунишга, баҳолашга ва ундан фойдаланишга ўргатиш муҳим аҳамиятга эга техникадир. Ўқиш техникаси деганда, биз нафақат товуш ва ҳарфнинг тез ва аниқ ўзаро боғлиқлигини, балки товуш–ҳарф лигаментининг ўқиётган нарсанинг семантик маъноси билан боғлиқлигини ҳам тушунамиз. Айнан ўқиш техникасини ўзлаштиришнинг юқори даражаси ўқиш жараёнининг ўзи натижасига – тез ва сифатли маълумот олиш имконини беради. Бироқ, агар талаба тилни яхши билмаса, товушларни қандай такрорлашни билмаса ёки тўғри такрорламаса, бу мумкин эмас. Ўқишга ўргатишда ўқишга қизиқишни уйғотиш ҳам муҳимдир. Талабаларга таклиф этилаётган матнлар мазмуни уларнинг когнитив ва эмоционал эҳтиёжларига, интеллектуал ривожланиш даражасига мос келса, инглиз тилида ўқишга бўлган эҳтиёж қондирилади. Матнлар маълумотли, жанр ва мавзулар жиҳатидан хилма–хил бўлиши керак, бу эса ўз навбатида нутқ фаолиятининг ушбу турини муваффақиятли ўзлаштиришда муҳим омил ҳисобланади.

Чет тил амалий машғулотларида ўқиш техникасини ўзлаштириш, талабалар оғзаки-мантиқий, назарий фикрлаш асосларига эга. Сўнгги йилларда инглиз тилида чет эл маданияти ва ўқиш техникасини ўргатиш жараёнида талабанинг шахси, субъекти, шахсияти, ўзига хослиги ва индивидуаллаштириш тамойилини ҳам, чет тили маданиятини ўзлаштиришга комплекс ёндашув тамойилини ҳам ўзида мужассамлаштирган материаллар орқали ўқитишда имкон қадар кўпроқ салоҳиятига таянишга ҳаракат қилинмоқда.

Чет тилларни ўргатишнинг биринчи йили ушбу қобилиятларни аниқлаш ва ривожлантиришни таъминлайди, уларсиз тилни муваффақиятли ўзлаштириш мумкин эмас: а) фонетик эшитиш; б) тақлид қилиш қобилияти; с) тахмин д) лингвистик қолипларни аниқлаш қобилияти; е) эҳтимолли прогнозлаш қобилияти; ф) семантик алоқаларни ўрнатиш қобилияти. Психик функцияларга келсак, бу ерда асосий вазифа қуйидагилардан иборат: а) визуал идрок бирликлари; б) оператив эшитиш хотирасининг ҳажми; в) ихтиёрий ёки ихтиёрсиз диққат.

“English in pharmacy” амалий машғулотларида ўқиш учун материал сифатида турли жанрдаги матнлар таклиф этилади. Матнлар ўрганилаётган тил мамлакати ҳаёти ва маданиятининг ўзига хос хусусиятларини акс эттиради, амалий машғулотлик соҳавийликка мос келади. Ўқишни ўрганиш нутқни ўрганиш билан чамбарчас боғлиқ. Ўқиш жараёнида олинган барча маълумотлар матндан кейинги топшириқлар ёрдамида оғзаки нутққа айланади. Бироқ, ўқиш малакаларини ривожлантириш жараёнида жуда кўп қийинчиликларни енгиб ўтиш керак.

Инглиз тилида соҳавий ўқишни ўрганишдаги қийинчиликлар:

1. Масалан, ўзлаштириш даражаси А1–А2 бўлган йўналиш талабаларида инглиз тилида ўқишни ўрганишда мавжуд бўлган лингвистик материалнинг етарлича кучли эшитиш – нутқ – мотор тасвирларининг етишмаслиги. Ушбу жараённи енгиб ўтишда

E-ISSN : 2181-4341
https://wordlyknowledge.uz
IMPACT FACTOR(SJIF) : 3,934

фақат ёзма нутқ қўл келиши мумкин. Дастлабки курс талабалар товушлар, бўғинлар, сўзлар ва ҳатто кичик ибораларнинг артикуляциясини ишлаб чиққандан кейин ўқишни бошлайдилар. Шу билан бирга, ёзма кириш курсига келсак, таъкидлаганимиздак, ўқув материалини дастлабки ёзма таржима қилиш орқали ишлаш мазмунни тушунишга тўсқинлик қиладиган баъзи қийинчиликларни бартараф этишга ёрдам беради. Аммо, фақатгина ёзма нутқ билан амалий машғулот жараёнини ўтказиш ҳали инглиз тилида ўқиш техникасини муваффақиятли ўзлаштиришни кафолатламайди.

2. Инглиз тилининг график белгилар тизимини ўзлаштириш зарурати ва уларни мукаммал ўзлаштирилган тил товушлари билан боғлаш малакаларини шакллантириш амалий машғулот жараёнининг самарадорлигини оширади.

Талабалар турли йўллар билан ўқиладиган унлиларни, унинг бирикмаларини ва баъзи ундошларни ўқишда қийналади:

Масалан: : breakfast – meat; why – who; this–think, her–farmer, corn – doctor; like–live; window–cow. Талабаларга ёзилиши бошқача, лекин бир хил ўқиладиган сўзларни ўқишга ўргатиш керак: sun–son, two–too, write–right, sea–see.

Шу билан бирга, инглиз тилидаги кўплаб сўзлар қоидаларга мувофиқ ўқилмайди, бу эса талабаларни ҳаддан ташқари кўп ўқиш қоидаларини ва улардан истисноларни эслаб қолишга, шунингдек, ўқув материалини такрорлашга мажбур қилади. Бундан ташқари, график белгиларни идрок этиш ва овоз беришнинг ўзи уларни танлаш ва талабанинг узоқ муддатли хотирасида мавжуд бўлган стандартлар билан таққослаш натижасидан келиб чиқади. Исталган қоидани ва товуш-ҳарф ёзишмаларини эслаш анча вақтни талаб қилади, баъзан бу охир-оқибат ўқишга бўлган қизиқишни пасайтиради, аниқроғи, талабага танланаётга ўқиш методикасини танлашда чуқур мулоҳаза ва танлов қўйилиши кераклигини талаб қилади.

Шуни ҳам таъкидлаш керакки, самаралироқ ёзиш ва ёзишни ўрганиш, тилнинг бошқа ҳар қандай жиҳатини ўрганиш каби, доимий равишда ривожланиб бориши керак бўлган мотивацияни талаб қилади. Талабалар кўпинча улар дуч келадиган қийинчиликлар, шунингдек, мотивация етишмаслиги туфайли жуда истаксиз ёзадилар. Талабаларни ёзиш билан уйғунлашган амалий машғулот жараёнларига қизиқтириш, ёзма нутқни ўзлаштириш муҳимлигини таъкидлаш керак. Бу машаққатли иш бўлиб, агар тўғри ташкил этилса, доимий равишда соҳавий фаолиятда ижобий натижалар беради.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению Е.И. Пассов. – М.: Рус. Яз., 1989. – 276 с.
2. Залевская А.А. Вопросы психолингвистической теории двуязычия. Вопросы психолингвистики. 2009. №10. -11 с.
3. Қодирова З. Ўзбек аудиториясига инглиз тили лексикасини ўргатиш муаммолари. Хорижий тилларни ўқитишнинг бугуни ва эртаси. – Тошкент, 2016. –466 с.